Dalibor Vácha

Krvavý ostrov

GUADALCANAL 1942–1943

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA
PRAŽSKÁ VYDAVATELSKÁ SPOLEČNOST

Ediční rada Edice Magnetka:

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK; Technická univerzita v Liberci)
doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií)
prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem)
PhDr. Jan Koura, Ph.D. (FF UK, Ústav světových dějin)
PhDr. Miloslav Martínek, CSc.
JUDr. František Čermák

Copyright © Dalibor Vácha, 2018
Cover © Vladimír Pfeifer, 2018
Photos © USMC Research Library, 2018

Czech edition © Nakladatelství Epocha, Pražská vydavatelská společnost, Praha 2018

ISBN 978-80-7557-151-9 (Nakladatelství Epocha)
ISBN 978-80-7250-791-7 (Pražská vydavatelská společnost)

Obsah

Úvod 9
Cesta na Guadalcanal 10
Obrazy válčících stran v očích protivníka 14
Generálka na Koru 17
Strážní věž na scéně 20
Guadalcanal 22
Boje na Tulagi 24
Obsazení Gavutu – Tanambogo 27
Letiště už není japonské 29
Noční děs a fámy 33
Pobřežní pozorovatelé v akci 36
Terén 41
Sami uprostřed ničeho 47
Goettgeho patrola 49
Vlastní letecké síly a boje s japonskými posilami 52
Krvavý hřeben 62
Bitva u mysu Esperance 71
Nová ofenziva 75
Bitva u Santa Cruz a co bylo dál 78
Každodenní život 86
Guadalcanal ve filmu 105
Závěr 108
Chronologie událostí 109
Seznam pramenů a literatury 112
O autorovi 115

Letiště už není japonské

V Den D plus jedna okolo čtvrté hodiny odpolední se opatrné přední hlídky na Guadalcanalu dostaly k travnaté ranveji. Den po vylodění (tedy 8. srpna 1942) tak obsadili pěšáci dosud nedokončené japonské letiště, které zapříčinilo invazi, a vztyčili na něm vlajku s pruhy a hvězdami. Záhy bylo letiště přejmenováno na Hendersonovo (*Henderson's field*).[15] Rychlé zprovoznění letových ploch znamenalo možnost vlastní letecké podpory pro jednotky na ostrově, protože jediná další možnost – svaz letadlových lodí – nemohl v jeho blízkosti setrvávat donekonečna. Letiště mělo současně sloužit jako místo dopravy zásob a coby styčný bod pro odvoz zraněných mariňáků. Zásadním bonusem operace se ukázal fakt, že letiště využívali jako nouzovou přistávací plochu piloti poškozených námořních strojů, kteří by jinak skončili v mořských vlnách i se svými letouny.

Mariňáci a jejich velitelé byli překvapeni, v jak pokročilé fázi stavby letiště je. Očekávali, že Japonci od 4. července, kdy se na ostrově vylodili, mnoho nezvládli, opak byl pravdou. Netrvalo by dlouho a plocha by již mohla sloužit japonským stíhacím a bombardovacím perutím. Stejně tak byli překvapeni Japonci, protože předpokládali, že se jedná pouze o americký nájezd s cílem zničit letiště, nikoliv o skutečnou invazi.

Je dějinným paradoxem, že ohromnou službu mariňákům vykonala japonská mechanizace ve zmatku opuštěná prchajícími pracovními oddíly (převážně Okinawanů a Korejců). Hned stovku vozidel (včetně dvou lokomotiv pro na letišti zbudovanou úzkokolejku), z toho devět válců, se povedlo ukořistit a obratem zařadit do služby pod hvězdnatým praporem, postupně se počet strojů zmenšoval, jak bylo nutné je kanibalizovat pro neustálé opravy v náročném podnebí.

---

[15] Letiště bylo pojmenováno po majoru Loftonu Hendersonovi (1903–1942), který padl v bitvě o Midway jako velitel Marine Scout Bombing Squadron 241 (VMSB-241) při útoku na japonské letadlové lodě.

K dispozici byly i japonské kompresory, kterých měla divize jinak nedostatek. Největší potíží se ukazoval déšť (na ostrově prší zhruba 240 dní v roce), a tedy hluboké, mazlavé, lepkavé bahno. Práce na ranvejích nebyla snadná ani bezpečná, zpočátku ženisty otravovaly nejvíce japonské hydroplány shazující menší bomby.[16] Kořist na letišti nahradila z jisté části materiál nevyložený z Turnerových lodí, ty odpluly a odvezly s sebou sekery, pily, lopaty, rýče, mačety, kolečka i krumpáče. Pytle určené k naplnění pískem a použití jako stavebního materiálu pro kryty také nebyly, mariňáci tedy použili ty, v nichž ukořistili rýži.

Na ubytovnách a v kancelářích se povedlo získat japonské písemnosti včetně osobních deníků a korespondence. Zpravodajští důstojníci amerických oddílů měli tak o práci postaráno, z dokumentů se vytěžilo mnoho informací včetně těch o přítomných japonských jednotkách, velitelích a také o jejich náladě a morálce.

Japonci ve zmatku ustoupili do džungle a nechali za sebou spoustu zásob: letecké palivo, jídlo, rýžovou kořalku a ohromnou polní ledničku. Jako obzvláštní delikatesa a později i svého druhu platidlo se považovaly japonské ovocné konzervy, například nakládané švestky. To všechno mariňáci uvítali, zejména kořalku a japonské cigarety.

V následujících dnech a týdnech bylo vidět mariňáky chlubící se spoustou kořisti (i osobními věcmi), které za sebou prchající Japonci nechali. Z širšího hlediska se důležitou kořistí ukázala být silná radiostanice, kterou Američané následně zprovoznili a používali pro vlastní účely, i když původní rozkaz zněl: okamžitě zničit! Opominout nejde ani elektrický generátor, jenž dodával elektřinu i žárovce svítící nad stolem generála A. A. Vandegrifta na jeho novém velitelství nebo zdravotnický materiál, a dokonce zdravotnické nástroje.[17]

Jako bizarní součást obrovské kořisti se ukázal třeba tenký čajový porcelán, kovové čajové konvice a jízdní kola, na nichž se zpočátku mariňáci jako šílení proháněli po letišti a jeho okolí.[18] Jeden všímavý

[16] TWINING, M. B., c. d., s. 100.

[17] PRADOS, John, *Islands of Destiny. The Solomons Campaign and the Eclipse of the Rising Sun,* New York 2012, s. 82.

[18] HAMMEL, Eric, *Guadalcanal. Starvation Island,* New York 1987, s. 63.

voják vytáhl z ohně ohořelé zbytky jakési knížky v červené vazbě, posléze se ukázalo, že se jedná o skutečný poklad, o kódovou knihu JN-25C, ta obratem putovala do amerických kryptologických kanceláří.

Vandegriftův štáb se rozhodl opevnit v na první pohled nepříliš rozsáhlém perimetru (nakonec měly však jeho linie dobře sedmadvacet kilometrů) v okolí letiště a další „ofenzivní" činnost se omezovala na nedlouhé patroly menších jednotek do husté džungle. Obranný perimetr si nelze představovat jako kontinuální linii zákopů a bunkrů, plně obsazených a vyzbrojených, podporovaných dělostřelectvem a silnými zálohami schopnými zasáhnout na krizových místech. Zvláště v jižní části tvořily perimetr izolované obranné body, mezi nimiž ve dne putovaly průzkumné hlídky.

Slabým místem se ukazovaly pláže, kam se umístila mnohá děla, kulomety a nemálo mužů, Vadergrift se totiž obával, že by jim Japonci mohli provést obojživelný výsadek do nechráněného týlu, pokud by stranu od moře nechal nechráněnou.

Kde jsou ale Japonci?

Zmizeli? Nebo jich je na ostrově tak málo, že se neodváží útočit? Chystají zásadní ofenzivu? Většina mužů se přikláněla ke třetí variantě, kterou též naznačoval průběh okolností na mnohem menším ostrově Tulagi a tvrdé boje na Gavutu a Tanambogo.

Během patrol se dařilo tu a tam narazit na stopy po Japoncích, jindy se čelo patroly dostalo do palby z ručních zbraní, někdy jediného odstřelovače. Japonští ostrostřelci se vždy soustředili na obsluhu automatických pušek BAR, na důstojníky (ti posléze požadovali, aby se uniformou nelišili od obyčejných pěšáků) a mnohdy také spíše stříleli, aby protivníka zranili, než zabili. Zraněný znamenal pro ostřelované námořní pěšáky mnohem větší zátěž než mrtvý. Klasickým trikem japonských vojáků bylo vyhrabat úzké hluboké díry, schovat se do nich, dobře se zamaskovat, a když nepřítel prošel, z úkrytu vyskočit a zahájit palbu do jeho zad.

Pár mariňáků se z džungle z podobných patrol nevrátilo, později jiná patrola našla jejich uťatou hlavu naraženou na kůl na místě, o kterém Japonci věděli, že tudy američtí námořní pěšáci častěji chodí. Konflikt se brutalizoval již od počátku. Vskutku byli nalezeni umučení muži a tento fakt byl dál zveličován, což znamenalo, že

přes nátlak velitelů, zejména zpravodajských důstojníků, obyčejní muži nehodlali brát zajatce. Brutalizaci prvního velkého střetnutí mezi americkými a japonskými pozemními silami potvrzuje John W. Dower ve velmi ceněné monografii, která pojednává o tom, jak zejména rasové otázky způsobily, že pacifická válka byla v konečném důsledku ještě krvavější, nemilosrdnější než ta evropská.[19]

Japonské zkušenosti v nepravidelné válce v džungli se odrážely také ve vynalézavosti týkající se pastí. Kromě zakrytých děr, v nichž se schovávaly naostřené bambusové tyče, šlo hlavně o zaminovávání vlastních i amerických mrtvol. Téměř již stereotypním obrazem je pak smrtelně zraněný Japonec, jenž odpálí granát ve chvíli, kdy se k němu přiblíží Američan, aby mu pomohl. Taktéž se objevují zprávy o tom, že menší japonské oddíly se oblékly do ukořistěných amerických blůz, nasadily si americké helmy, a tak působily krvavé zmatky v mariňácké obraně. Několik podobných událostí se nafouklo do ohromných rozměrů, a tak dál strašily již i předtím vyděšené, vystresované muže 1. divize námořní pěchoty.

Zpočátku se v blízkosti amerických pozic pohybovali zejména zoufalí muži z pracovních oddílů, které se před invazí snažily zprovoznit letiště pro Japonce. Někdy se prý vydávali do amerického perimetru krást zásoby, mariňáci pro tyto vesměs neškodné nebožáky, chycené mezi dvěma mlýnskými kameny, měli přezdívku „okinawští termiti".[20] Během několika týdnů byly jejich skupinky zlikvidovány, obvykle se vzdaly, nemalá část „Japonců" zajatých na Guadalcanalu v prvních dvou měsících operaci byli právě tito muži, nikoliv členové bojových formací.

Bojovalo se též ve vzduchu, a to vlastně neustále, informační síť složená z pobřežních pozorovatelů varovala vykládající loďstvo, že se blíží japonské letouny z Rabaulu. První vlna prorazila obranou Wildcatů z letadlových lodí zle pocuchána a s velkými ztrátami hned 7. srpna, aby jejich útok skončil úplným neúspěchem. Teprve druhá, silnější a lépe koordinovaná vlna zapálila nákladní loď *USS George F. Elliot* a těžce poškodila torpédoborec *USS Jarvis*.

---

[19] DOWER, J. W., c. d.

[20] TWINING, M. B., c. d., s. 101.

Noční děs a fámy

První noc v džungli nebyla zrovna klidná, a císařští vojáci tak nemuseli ani zaútočit. To však neznamenalo, že by se nestřílelo. Mariňácké hlídky byly nervózní při každém zašelestění v podrostu. Džungle se s nocí proměnila v ještě děsivější a nepřátelštější místo než za denního světla. I ti muži, kteří nakonec usnuli, byli záhy vzbuzeni palbou z pušek a automatických zbraní. Ozvalo se: „Stůj!“ potom jeden či dva výstřely, které probraly jiné hlídky, a trvalo mnohdy desítky minut, než jednostranná palba ustala. Chvilku byl klid a potom se vše opakovalo. Stačilo, aby z palmy spadl kokosový ořech a ihned se střílelo na všechny strany, bylo i několik zraněných. A také první padlý na Guadalcanalu, jeden seržant z roty L, 1. praporu, 5. pluku byl zastřelen vlastní vyděšenou stráží.[21]

Druhá noc se od té první příliš nelišila a podobné „noční zážitky“ má většina amerických vojáků, kteří bojovali v Tichomoří, mnohdy i dramatičtější, protože vyděšení nováčci (mužstvu 1. divize námořní pěchoty bylo nejčastěji něco mezi osmnácti a dvaceti lety věku) se dokázali puškami i bodáky pustit do vlastních spolubojovníků, vyhořelí veteráni zase napůl šíleli strachy. Merillat si všiml, že stejnými problémy trpěly i jednotky vyloďující se na Guadalcanalu až později, ale měl pro to pochopení: „Jako nevyhnutelné se zdá, že vojáci, kteří předtím nikdy nebyli v boji, budou pálit celou noc po ničem. Samozřejmě, je lehké o tom mluvit, když sami nejste na čáře.“[22] V noci z 10. na 11. srpna byl zastřelen jeden z pracovníků štábu 1. pluku, když vyděsil návratem do stanu spolubydlícího, nešťastník šel ze stanu pouze na záchod.[23]

Reportér Richard Tregaskis (1916–1973) se vylodil společně s mariňáky a přežíval s nimi v dobrém i ve zlém. Vzpomínal na výše

---

[21] HAMMEL, E., c. d., s. 61.
[22] MERILLAT, H. C., c. d., s. 166.
[23] HAMMEL, E., c. d., s. 128.

zmíněné noční nervózní přestřelky s přízraky, při kterých nakonec poklidně spal, i na další panikářské zprávy. Třeba na tu ze 14. srpna, kdy se Američané báli, že se k nim blíží obrovitá japonská vyloďovací flotila. Nakonec se ukázalo, že pětice japonských torpédoborců jsou čtyři domorodé sampany (velikostí zcela jistě nedosahující torpédoborcům) a jedna nepřátelská ponorka plující po hladině.[24] O tři dny později považovala hlídka na pobřeží sedmičku drobných ostrůvků za japonskou flotilu, nervozita, hysterie a zveličované fámy zatím způsobovaly mariňákům více nepříjemností než Japonci.[25]

Již od počátku září se objevovaly „zaručené zprávy", že se blíží americký konvoj plný armádních pěšáků, kteří vystřídají unavené mariňáky, ještě méně uvěřitelné pak byly „latríny" o Rooseveltově slibu, že nejen budou všichni námořní pěšáci brzy staženi z Guadalcanalu, ale navíc budou všichni umístěni na Vánoce ve Spojených státech.[26] Stejný muž, zpravodaj a novinář Herbert C. Merillat, který zaznamenal předchozí fámy, si zapsal do deníku ještě neuvěřitelnější zvěst: „Baterie má zprávy, že do 10. září odsud budeme pryč (což je příliš optimistické, jak jsem si jist)."[27] Těsně po bojích z 24. října se rozšířila zpráva, že když menší oddíl Japonců pronikl až do amerického týlu, jeden kuchař umlátil k smrti japonského důstojníka lívanečníkem. Tato fáma (možná skutečnost) se stala neodmyslitelnou součástí všech knih a vzpomínek týkajících se Guadalcanalu.

Lze zmínit, že fámy patří k normálnímu válečnému životu na frontě i v zázemí, v uniformě i v civilním oblečení. A Guadalcanal nebyl výjimkou, vždyť již během přípravy, před samotným naloděním v novozélandském Wellingtonu muži zuřivě spekulovali, co bude jejich cílem. Posílení obrany ostrova Samoa? Nebo snad Fidži? Násilné vylodění na Nové Guineji?[28]

Divizní štáb udržoval informační nástěnku v mariňáckém táboře, kam se snažil umisťovat zprávy z „vnějšího světa". Vojáci ji zpočátku označovali za *Guadalcanal Gazette* a posléze tak byla nadepsána,

[24] TREGASKIS, Richard, *Guadalcanal Diary,* New York 1943, s. 75–76.
[25] Tamtéž, s. 78.
[26] Tamtéž, s. 144.
[27] MERILLAT, H. C., c. d., s. 130.
[28] Tamtéž, s. 35.

kromě zpráv ze světa politiky a války se zde objevovaly toužebně očekávané a pečlivě sledované sportovní výsledky ze Států. Tato nástěnka však nikdy neměla takovou sílu jako fámy a latríny obíhající po okopech, krytech i stanech perimetru. Podobnou nástěnku měli letci v prostoru bývalé výrobny ledu, zde k nejsledovanějším zprávám patřily vývěsky týkající se *skóre* téměř každodenních leteckých soubojů s nepřátelskými stíhačkami Micubiši A6M Zero a dvoumotorovými bombardéry Micubiši G4M Betty.[29]

[29] GRIFFITH, Samuel B., *Bitva o Guadalcanal,* Praha 2001, s. 102–103.